

REFERAT - ARBEJDSGRUPPEMØDE NR. 1, UDVIKLING AF PROJEKTER MED NATUR- OG FRILUFTSAKTIVITETER FOR BØRN OG UNGE MED SÆRLIGE BEHOV

Mødested: Vestre Engvej 51 A2. mødelokale 27, Vejle

Mødetid: kl. 10.00-13.00 med efterfølgende frokost

Deltager:

- Nana Gnanasundari Nielsen, Fredensborg kommune, nani@fredensborg.dk
- Anne-Lene Haarklou Hansen, Fredensborg kommune, alhh@fredensborg.dk
- Birgitte O. Madsen, Hjørring kommune, biom@hjoerring.dk
- Ann Møller Gram, Tønder kommune, amg@toender.dk
- Marie Pindstrup, Vesthimmerland kommune, mpi@vesthimmerland.dk
- Anja T. Sandez, Nordfyns kommune, ats@nordfynskommune.dk
- Karin Winther, Vesthimmerland kommune, kwi@vesthimmerland.dk
- Christina Bjørk Petersen, Friluftsrådet, cbp@friluftsradet.dk

Formål: Formålet med dette først møde i arbejdsgruppen er at kortlægge, hvordan der aktuelt arbejdes med natur- og friluftsaftiviteter i kommunernes indsatser rettet mod børn og unge med særlige behov. Målet med mødet er at fastlægge den overordnede retning på indholdet af den metode, som gruppen forslår skal indgå i best-practice kataloget.

Dagsorden:

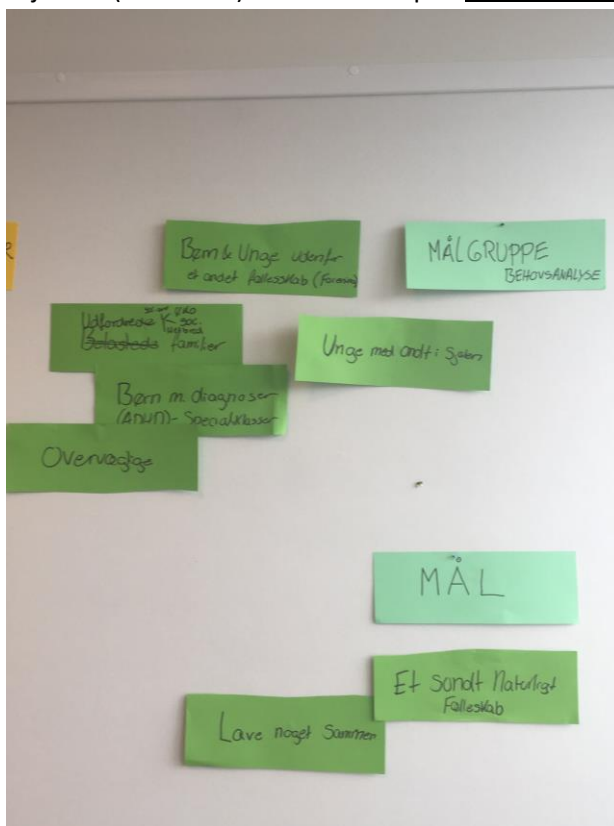
1.	Velkomst og kort præsentationsrunde Gruppen er sammensat af personer fra Sundhed (strategisk), naturvejler, diætist, fritidsvejleder, tværfaglig koordinator
2.	Godkendelse af dagsorden Ingen kommentarer
3.	Forventningsafstemninger og proces (v. Christina Bjørk Petersen) <i>Bilag 1: Kommissorium</i> <i>Bilag 2: Processen for arbejdet i arbejdsgrupperne</i> Indledningsvist blev deltagerne bedt om at præsentere hvilke forventninger de har til møderne og til projektet. Nedenfor er listet de synspunkter, som blev fremhævet: <ul style="list-style-type: none">• Synliggørelse<ul style="list-style-type: none">○ Det giver flere ressourcer til området eller omlægger ressourcer.○ Legalisering af hvad vi arbejder med. Vise omverdenen at det gør en forskel og det virker hvad vi gør (Samle argumenter)○ Meningsgivende• Fokus-kommune<ul style="list-style-type: none">○ Det betyder meget at der er tale om <u>fokuskommuner</u> – det giver en mulighed for at sætte fokus på området.

	<ul style="list-style-type: none"> • Kvalitetsstempling, blive skarpere på hvad der virker (dokumentation), ligge op imod SST's anbefalinger • Afprøve nye metoder/ideer, teste ideer af • Netværk for videndeling – Væk fra at "google hvad der virker" og lære af hinandens erfaringer <p>Christina præsenterede forskellige modeller til, hvordan man kan arbejde med planlægningen af nye projekter/aktiviteter på. Der findes mange modeller, men fælles for mange af dem, er en trinvis model, hvor hvert trin fører gennem centrale elementer af planlægningsprocessen (fx intervention mapping eller sundhedsstyrelsens planlægningsmodel). I modellerne opstilles en forandringsteori, hvori det første centrale trin er en behovsanalyse (hvad er det vi ønsker at løse). Herefter ses på virkningsmekanismer og derfra videre til hvilke aktiviteter kræves og hvad kræver det af organisatoriske rammer og ressourcer. Denne tilgang anvendes som et styringsredskab i processen med arbejdsgrupperne (se slides fra mødet).</p>
4.	<p>Præsentation og drøftelse af eksisterende indsatser med natur og friluftaktiviteter målrettet børn og unge med særlige behov (v. alle) Resultater fra kortlægnings-undersøgelsen (v. Christina Bjørk Petersen) Fremlæggelse fra deltagerne i arbejdsgruppen</p> <p>Alle deltagerne i arbejdsgruppen præsenterede deres eksisterende erfaringer med at anvende natur- og friluftaktiviteter i arbejdet med forebyggelse og sundhedsfremme for børn med særlige behov. Nogle har allerede eksisterende erfaringer, mens aldrig er i opstartsfasen og søger inspiration til hvordan natur- og friluftaktiviteter kan tænkes ind som nye eller erstatning af eksisterende aktiviteter målrettet denne gruppe. Gruppens eksisterende erfaringer er opsummeret i det vedlagte excel-ark.</p> <p>I løbet af præsentationen fremgik det, at der generelt mangle viden om, hvordan man bedst arbejder på tværs. Der er mange steder en opfattelse af, at der mangler samarbejde mellem forvaltninger. Et projekt som dette er i den grad med til at øge viden om at arbejde på tværs.</p> <p>Ved spørgsmålet om evaluering af indsatserne, blev det nævnt at der er behov for, at sætte mere fokus på, hvad det egentlig er, vi gør. Kunsten er at stille de rigtige spørgsmål. Derudover er der et ønske om at få en "pakke", som man kan anbefale de børn (og forældrene), som er uvante med at færdes i naturen. Fx Nordfyn har god natur – men mangler viden om hvad man kan lave derude.</p>
5.	<p>Drøftelse og prioritering af potentielle best-practice metoder – "Programteori" Vi tog udgangspunkt i en målgruppe-analyse og kom derfra ind på flere af de nedenstående punkter.</p> <p>Målgruppen</p>

- Hvilken målgruppe (præcisering af gruppen – hvad dækker ”særlige behov” over? Og hvad dækker det ikke over)? Hvorfor er det vigtigt netop at fokusere på denne gruppe?

Det vi ser er at børnene er udfordret på alle mulige andre områder end overvægt. De har manglede selvværd, ingen foreningstilknytning. Udfordringen er at engagere forældrene. Det er vigtigt at vi tænker familien med ind som en del af målgruppen. Det gælder både for de sårbare teenagere og de børn, som er udfordret af overvægt og andre særlige behov. Især for drengene er det fx vigtigt at de har deres fædre med – (eller at de unge mænd har deres børn med). Stjernestunder sammen.

Vi endte ud med en overordnet overskrift: Børn og unge udenfor et andet fælleskab (forening) – herunder to forskellige målgrupper for indsatserne 1) Udfordrede familier 2) unge med ondt i sjælen. (Se billede). Målet er at opnå ”Et sundt naturligt fælleskab”

Virkningsmekanismer

Mål/hvilke forandringer ønsker vi at skabe?

Aktiviteter og rammer

- *Særlige overvejelse ift. målgruppen ved aktiviteter i naturen.*

Der er bare nogle som trives bedre ude end inde – der er ikke nogen der laver ballade. Naturen er et rigtig godt sted, hvor vi kan få hele familien med. Naturen er et rigtig godt sted, hvor vi kan få hele familien, hvilket er en rigtig god grund til at tilbyde familie-arrangementer. Målgruppen vil have god gavn af et større rum – og gavn af andre målrettede aktiviteter, som handler om andet en kondition, test osv. Noget andet end bib-test

- *Hvordan rekrutteres deltagerne? Hvem skal involveres (andre forvaltninger/områder i kommunen, lokale institutioner?)*

Der er kan være god grund til at tænke arbejdsmarked sammen med sundhed. Men det afhænger af målgruppen for indsatsen (hvilken gruppe af børn med sårbare behov).

- *Hvilken type af natur- og friluftaktiviteter er relevant at benytte til denne målgruppe?*

Det er måske ikke så vigtigt hvilke aktiviteter der præcist sættes i gang – eller at sætte en hel masse i gang - Det er bare at gå ud. En bakke er forskellig alt efter hvor man er – og der er ro. Naturen er god til at varierer og skabe nye muligheder. Selvfølgelig er der forskel på land og by – men i virkeligheden er det bare om at komme uden for hegnet. Det handler om oplevelsen i naturen. Aktivisterne får folk ud – men der er mange barrierer for at kommer ud. Måske skal vi tænke i at have nogle baser. Et sted hvor der er borde-bænke-sæt. Et sted man kan gå ud fra. Af billedet nedenfor ses at vi drøftede forskellige typer af aktiviteter: Gør det selv aktiviteter i naturen (for alle), aldersopdelte aktiviteter (målrettede) og noget med at mødes generationer på tværs.

- *Indsatsens ramme (frekvens og varighed)?*
- *Ressourcer (personer og materialer)*

Med hensyn til instruktører på holdet, så er det vigtigt at der er hænder nok og at de har de rette kompetencer. Fx er det vigtigt at der er en med pædagogiske erfaring – en der har noget uddannelse/faglighed, som kan støtte op om aktiviteten – her er udfordring. Enten skal de være frivillige eller også skal de være aflønnede. Vi drøftede hvorvidt, det har en betydning hvilket køn instruktøren har. Her var der nogen uklarhed. Påklædning har en betydning. Man kan ikke være ud når man er søvngig, sulten eller kold. Det er vigtigt at sikre at de tinge er på plads. Derudover er det vigtigt at de voksne også synes at det er fedt – ellers synes børnene det heller ikke.

- *Andre forhold*

Vi skal passe på med, hvad vi kalder det – vi skal ikke kalde det fx motorikholdet.

- *Brobygning og fastholdelse*

Det er vigtigt at tænke over hvilken foreninger vi kan få dem over til – eller om vi kan lave en selvkørende forening. I fx Fredensborg har de fået oprettet særlige hold – målrettet børn med diagnoser og overvægt. Det er et samarbejde med Fritidshjemmet, som følger børnene over. Transport kan være en udfordring.

<p>6.</p>	<p>Drøftelse af hensynet til dokumentation vs. behovet for lokal tilpasning i praksis. Der er behov for at tillade en vis fleksibilitet i indsatserne, som tager højde for lokale forhold. Målet er at vi bliver enige om nogle rammer for best practice, men at aktiviteterne i kommunerne varierer. Best practice kan beskrive fx modeller for brobygning, organisatoriske forhold m.v.</p>
<p>7.</p>	<p>Drøftelse af behov for at se på andre erfaringer (fx i andre kommuner, organisationer eller internationalt) Inddrages løbende i det omfang der er behov – sammen med ressourcepersoner</p>
<p>8.</p>	<p>Drøftelse af relevante ressourcepersoner, som skal inddrages. I projektets følgegruppe indgår en række ressourcepersoner, som vi har mulighed for at koble til udviklingen af best practice forløb. Heriblandt er:</p> <ul style="list-style-type: none">• Søren Ankjær, projektleder på Nature Moves, Institut for Idræt, SDU.• Peter Bentsen, Teamleder på Steno Diabetes Center Copenhagen, involveret i udeskoleprojektet "Teach out" og ansvarlig for udførelsen af den kommende rapport om forskningsbaseret viden om af effekten friluftsliv på sundhed.• Eva Skytte, projektleder Red Barnet og koordinator for naturvejledernes netværk "Sundhedsnetværket"• Ida Nielsen Sølvhøj, Videnskabelig Assistent på Statens Institut for Folkesundhed, projektleder på Naturens Rige, et netop afsluttet projekt udført af Sundby Netværket med deltagelse af 7 kommuner.
<p>9.</p>	<p>Videre proces, fordeling af arbejdsopgaver og næste møde Næste møde er d. 25. januar i København. Forud for mødet bedes i forberede følgende:</p> <ul style="list-style-type: none">• Gennemlæse referat fra mødet og komme med eventuelle kommentarer/rettelser• Supplere indholdet i excel-arket, hvor der er fejl og mangler (sendes til Christina)• Borgerinddragelse/brugerundersøgelse: interview eller fokusgruppe interview med målgruppen for indsatsen. I bestemmer selv hvem og hvor mange (Se vedlagte bilag med forslag til spørgsmål).• Overblik over hvilke eksisterende foreninger, som I allerede har kontakt til (og som kunne tænkes relevante at inddrage), ønsker om etablering af nye kontakter og

	<p>endelig hvilke behov/kvalifikationer I ser som nødvendige i arbejdet med at bygge bro til fastholdelse.</p> <p>Dagsorden sendes ud ca. 10 dage før mødet</p>
10.	<p>Eventuelt</p> <p>Temadag for Sund i Naturen d. 15. januar i Morud på Nordfyn – invitation er rundsendt.</p> <p>Konference 22. marts (nye veje til socialt og udsatte børn) – se vedlagte invitation</p>

Referat - ARBEJDSGRUPPEMØDE NR. 2, UDVIKLING AF PROJEKTER MED NATUR- OG FRILUFTSAKTIVITETER FOR BØRN OG UNGE MED SÆRLIGE BEHOV

Mødested: Københavns Naturskole, Kalvebod Fælled, Granatvej 11, 2770 Kastrup.

Mødetid: Torsdag d. 25. januar. kl. 13.15-16.30 med mulighed for frokost før

Formål: Formålet med mødet er, at arbejde videre med best-practice metoder til, hvordan der aktuelt arbejdes med natur- og friluftsaftiviteter i kommunernes indsatser rettet mod børn og unge med særlige behov. Målet med mødet er at gå mere i dybden med borgerens perspektiv på indsatserne og samspillet mellem kommunen og foreningerne. Desuden kort drøfte indholdet af det endelige best-practice kataloget.

Deltagere ved arbejdsgruppemøde:

- Nana Gnanasundari Nielsen, Fredensborg kommune
- Anne-Lene Haarklou Hansen, Fredensborg kommune
- Birgitte O. Madsen, Hjørring kommune
- Ann Møller Gram, Tønder kommune
- Marie Pindstrup, Vesthimmerland kommune
- Karin Winther, Vesthimmerland kommune
- Jannie Cederskjold, Nordfyns kommune
- Christina Bjørk Petersen, Friluftsrådet

Dagsorden:

1.	Velkomst og dagsorden (5 min)
2.	Opsamling fra sidst (v. Christina Bjørk Petersen) (20 min) <ul style="list-style-type: none">• Hvor kom vi til, og hvad nåede vi ikke, og hvad Skal vi nå? <p><i>Bilag: Excel-ark med eksisterende erfaringer og referatet fra sidste møde</i></p> <p>Det var et behov for at drøfte målgruppen for indsatsen endnu en gang. Det er en meget bred gruppe, både i aldersspændet og i årsagen til "særlige behov". Der vil være stor forskel på indsatse alt efter om det er en indsats rettet mod førskoleområdet eller om det er for teenagere. Angående børn og unge i alderen 15+, så har Tønder kommune siden sidste møde erfaret at de har erfaringer med at bruge naturen ifm at. Gøre de unge uddannelsesparate. Det har derimod vist sig, at det i Hjørring kommune ikke er så nemt at tage de unge med ud i naturen som en del af beskæftigelsesrettede indsats. I Nordfyn kommune og i Thisted har de eksisterende tilbud til overvægtige – Thisted (0-5. Klasse og 5.-8. Klasse), Thisted (3-16 år efter Holbækmetoden). Tønder og vesthimmerland har tilbud til førskolebørn (0-6 år), som går ud på at natur-opdagelser. Fredensborg kommune har et eksisterende Gribskov projekt for de 11-15 årige). Det blev besluttet at det denne indsats skal ses som et supplement til en anden indsats. Det er dermed ikke en indlejring i fx Holbækmetoden (kostændring), men et tilbud der kan køre parallelt. Der er tale om et tilbud, som bruger naturen, til at opnå nogle fysiske og mentale positive effekter.</p>

Målgruppe	Børn og unge med særlige behov uden for andet fællesskab	Forældrene / hele familien
<p>Der var enighed om at det var vigtigt at have fokus på familien og forældrene, da det ofte er her kernen til problemstillingen ligger. Målet med indsatsen er bl.a. at skabe bedre selvværd, mestring, netværk og et øget aktivitetsniveau. Det er således ikke målet med indsatsen at opnå vægttab, men et vægttab er en positiv sidegevinst. Det foreslås at vi i denne indsats fokusere på gruppen af børn i alderen 6-16 år og deres familier.</p>	<p>3. Hvad mener borgerne? (v. alle) Walk'n talk erfaringer fra interviews med borgerne (ca. 30 min) Fælles opsamling og drøftelse (30 min)</p> <p>Spørgsmål til drøftelse (se den tidligere interviewguide):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oplevelse af egne behov? Hvordan oplevede borgeren de udendørsaktiviteter? • Oplevelse af sammenhæng, mulighed for fortsættelse og resultater <p>Fastholdelse: Hvordan sikre vi at børnene bliver ved med at komme? Måske skal vi se på andre netværkstyper end foreninger? Bruge de medier, som de kender i forvejen fx facebook.</p> <p>Motivation: Det skal være sjov at være med – ellers kommer de ikke /gider ikke</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lad forældrene får et ansvar • Det skal være nemt tilgængeligt og nemt at tilmelde sig • Det er vigtigt for de deltagene børn og unge at de mødes med ligesindede. • Det er vigtigt at motivere både forældre og børn <p>Tidspunkt på dagen/ugen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eftermiddag/aften eller weekend. Det blev forslået at man arrangerede aktiviteterne sidst på eftermiddagen på en hverdag og afsluttede med fælles aftensmad. I weekenden er der mange steder offentlige arrangementer eller foreningsarrangementer som holdet kan opfordres til at deltage i. (fx åbent hus i spejderforeninger, orienteringsklubben, naturskolen e.l.) <p>Opmærksomhedspunkter:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det er vigtigt at tænke på det praktiske. Vejr, vind, sult, tørst, toiletforhold, transport til stedet. 	<p>4. Drøftelse og diskussion af samspillet mellem foreninger og kommunen (40 min)</p> <p>Gruppen blev bedt om at drøfte samarbejdet mellem kommunen og foreningerne ud fra nedenstående spørgsmål.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mapping af eksisterende samarbejdsrelationer

- Hvem vil vi gerne samarbejde mere med?
- Hvilke behov/kvalifikationer ser I som nødvendige i arbejdet med at bygge bro til fastholdelse (både blandt kommunale aktører og frivillige).

Resultater fra mapping af samarbejdsrelationer mellem forening og kommunen

Etablerede foreninger, som vi har et samarbejde med

- Dansk Jægerforbund (juniorjæger)
- Bueskydning
- Søsport: Surf, Kajak, Roklub, kano

Etablerede foreninger, som vi ser et fremtidigt samarbejde med:

- Røde Kors og Red Barnet
- 4H
- Rollespillere
- Spejdere/FDF
- Boligforeningerne/helhedsplaner
- Orienteringsklubber

Netværksgrupper

- Netværksgruppens rolle er at introducere til aktiviteterne løbende – der kunne med fordel etableres netværksgrupper, som understøttes af kommunen, og som danner broen mellem foreningerne og det kommunale tilbud. Netværksgruppen tager på besøg i foreningerne eller der etableres et samarbejde mellem foreningerne og netværksgruppen.

Vi nåede ikke at drøfte kompetencer – dette rykkes til næste møde.

5. Kort drøftelse af udformningen af best-practice metode-kataloget (15 min)

Christina fremlagde tanker om hvordan det edelige best-practice metode katalog kommer til at se ud. Tanken er at det bygges op, så det antager en form som de kendte forebyggelsespakker. Det vil således være best-practice indenfor nogle overordnede rammesættende forhold fx overordnede rammer, beskrivelse af tilbud, kompetencer og kampagneindhold m.v. Se bilag fra mødet for beskrivelsen af best-practice kataloget. Foruden det rammesættende best-practice katalog suppleres med et case-lignende inspirationskatalog.

6. Videre proces, fordeling af arbejdsopgaver og næste møde (15 min)

Næste møde er d. 14. marts på Sønderø Rådhus på Nordfyn. Forud for mødet bedes i forberede følgende:

- Gennemlæse referat fra mødet og komme med eventuelle kommentarer/rettelser
- Overveje hvilke kompetencer/kvalifikationer der er behov for dels blandt de kommunale aktører og des for foreningerne og deres frivillige for at kunne understøtte projektet og brobygningen mellem kommune og forening.

	<ul style="list-style-type: none">• Overblik over hvordan dokumentere/evaluerer jeres aktuelle indsatser. Vælg gerne den indsats, som er så tæt på den i Sund i Naturen så muligt. <p>Spørgsmål til overvejelse:</p> <ul style="list-style-type: none">○ Hvad er formålet med evaluering og dokumentation (at monitorere udvikling? At se på effekt?, eller at se på om indsatsen fungerer er gennemført som ønsket?)○ Hvad er de primære indikatorer?○ Hvilke datakilder anvendes (målinger, interviews, fokusgrupper?)
7.	Eventuelt (10 min) Relevant kommende konference arrangeret af Red Barnet om naturtilbud for børn, unge og familier i udsatte positioner: https://redbarnet.dk/vores-arbejde/fattigdom-i-danmark/konference-om-natursocialarbejde/

Referat - ARBEJDSGRUPPEMØDE NR. 3, UDVIKLING AF PROJEKTER MED NATUR- OG FRILUFTSAKTIVITETER FOR VOKSNE MED KRONISKE SYGDOMME

Mødested: Søndersø Rådhus, Vesterled 8, 5471 Søndersø, mødelokale Tingstedet 2

Mødetid: Tirsdag d. 13. marts. kl. 10.00-13.00 med mulighed for frokost efterfølgende

Formål: Formålet med mødet er, at arbejde videre med best-practice metoder til, hvordan der aktuelt arbejdes med natur- og friluftsaftiviteter i kommunernes indsatser rettet mod voksne med kronisk sygdom. Målet med mødet er at gå mere i dybden med brobygningen mellem kommunen og foreningerne i ønsket om fastholdelse af sunde vaner i hverdagen. Desuden en diskussion af evaluering og dokumentation af effekter på sundhed og trivsel - overvej også meget gerne måling af effekter på fx fastholdelse, compliance og sociale relationer.

Deltagere på arbejdsgruppemødet:

- Line Autrup, Københavns Kommune
- Carina Wedell Andersen, Københavns Kommune
- Jonas Ravn, Københavns Kommune
- Maria Rømer, Thisted Kommune
- Rikke Winther, Thisted Kommune
- Sanne Bang Jensen, Thisted Kommune
- Birgitte O. Madsen, Hjørring Kommune
- Julie Holm Thøgersen, Hjørring Kommune
- Anne-Lene Haarklou Hansen, Fredensborg Kommune
- Line Berg Torsbakke, Fredensborg Kommune
- Flemming Lassen, Nordfyns Kommune
- Jannie Cederskjold, Nordfyns Kommune
- Jeppe Lundby, Nordfyns Kommune
- Benny Eis Petersen, Svendborg Kommune
- Eva Bendixen Vestergaard, Tønder Kommune
- Christina Bjørk Petersen, Friluftsrådet
- Amalie Kastoft-Christensen, Friluftsrådet

Dagsorden:

1.	Velkomst og dagsorden (5 min)
2.	Opsamling fra sidst (v. Christina Bjørk Petersen) (20 min) Der gives udtryk for at det fungerer godt, at man har nogle opgaver der skal forberedes hjemmefra, det kræver selvfølgelig at man afsætter tid til det, men det giver mening at man møder velforberedt til arbejdsgruppemøderne. Der er enighed om at de tidligere møder har givet inspiration, og at vidensdeling er meningsgivende. Arbejdsgruppemøderne giver et godt afsæt for videre arbejde.

Netværket blandt fokuskommunerne giver inspiration, men hvad med alle de andre kommuner, som ikke er med i fokusgruppen – hvad har de af erfaringer?

Der udtrykkes enighed om, at det stadig er ”fluffy”/lidt uklart hvad det er vi egentlig skal, og hvornår skal vi gøre det.

Størstedelen af deltagerne er i planlægningsfasen, enkelte er på nuværende tidspunkt i gang med at udføre en eller anden form for indsats for målgruppen.

Planen er at kunne sætte konkrete tilbud/aktiviteter i gang efter sommerferien. Fra efterår 2018 til efteråret 2019 skal der være afviklet to gentagende forløb.

Flere udtrykker ambitioner om at igangsætte forløb inden sommerferien. Det kræver at vi inden da skal være klare på hvilke dokumentations- og evalueringsmetoder vi anvender. Vi vedtager nogle fælles ting der skal måles, derfra kan man individuelt måle/evaluere på andre ting, man finder relevante, men som går udover projektet.

Christina melder nyt fra projektet: orientering om satspuljemidler fra SST til bl.a. tværkommunalt netværk på tværs af kommuner og foreninger.

Kommunerne opfordres til at etablere kontakt til de lokale kredse og foreninger. Friluftsrådet har netop udgivet infomateriale målrettet de lokale kredse, så de er bedre klædt på til koblingen mellem friluftsliv og folkesundhed. Enkelte kommuner har haft kontakt til deres lokale kreds. De velkommer kredsmaterialet, da oplevelsen blandt andet har været, at der er et behov for noget infomateriale til repræsentanter i Det Grønne Råd mv.

Christina sender kredsmaterialet ud til fokuskommunerne.

3. Drøftelse og diskussion af samspillet mellem foreninger og kommunen (v. alle) – 40 min

Oversigt over medlemsorganisationernes ønsker og drømmescenarier ud fra workshop i sommeren 2017. Her viste det sig, at foreninger ofte ønsker særligt skræddersyede tilbud.

Hvad er målet: skal folk rehabiliteres og ud i ”almindelige” tilbud eller skal der oprettes særlig tilbud?

Fx DGI sundhedsidræt – et koncept kommunen kan købe sig til. Er det en løsningsmulighed.

Nogle har oplevet udfordring med at foreningerne opretter tilbud henvendt til en speciel målgruppe, hvor det har resulteret i at det er andre uden for målgruppen, som tilmelder sig.

Det er ikke enten eller. For nogle vil det give mening at få kendskab til foreninger, for andre vil måske trives bedre ved at fortsætte i en gruppe med kendte ansigter. Det er vigtigt at man tidligt i forløbet laver individuelle handleplaner for forløbet. Sparring med den sundhedsprofessionelle ift hvad der er muligt, fx naturtilbud, foreninger. Vigtigt at få skabt sociale relationer, det gør det nemmere at fastholde. Det er nødvendigt at påtage sig en rolle som understøtter og hjælper borgeren til at komme ud i en forening, hvis der er interesse i dette. Det kan også

være en mulighed at lave brobygning i grupper, eksempelvis hvis tre personer på et rehabiliteringshold vil fortsætte i en aktivitet, så kan de hjælpes videre i et tilbud i en forening sammen. Ikke modstridende at fastholde gruppen som gruppe og at sluse videre ud i mindre grupper.

Erfaringer fra interviews med borgere i diabetes-rehabilitering viser, at når de er færdige i rehab vil de gerne ud blandt andre borgere, hvor det ikke handler om sygdom, men at man bliver en foreningsaktiv borger på lige fod med andre.

Det kræver en stærk forening at rumme det. De mindre foreninger skal rustes bedre. Nogle foreninger er ikke interesseret i at udvide og inkludere målgruppen.

Integrering af foreningerne i kommunens indsats, der er dog udfordringer med kontingenter mm. Det kan også være vanskeligt at få etableret samarbejde og finde frivillige, som har mulighed for at lave en aktivitet ugentligt, og gerne midt på dagen (i dagstimerne).

Der er store forskelle fra kommune til kommune i forhold til hvordan det er muligt at samarbejde med foreningerne, og i hvilke faser af en indsats det giver mening. Det kan være i forbindelse med udslusning, men det er også oplagt at introducere borgeren for specifikke foreninger i opstartsfasen af en indsats. Det handler om det muliges kunst, og hvad det er for nogle foreninger der er i lokalområdet, og hvilke interesser den enkelte borger har.

Borgerne kan blive overvældede/forvirrede over for mange valg. Fx hvis de bliver introduceret til for mange forskellige brobygningstilbud. For nogle er det vigtigt, at man er målrettet i hvilke tilbud der introduceres for borgerne.

Stor forskel blandt kommuner ift. at vide, hvem der har kendskab og overblik over foreningslivet i kommunen.

Det kan være meget forskelligt fra kommune til kommune og fra tilbud til tilbud, hvad der giver mening i forhold til brobygning. I projektet vil vi gerne samle forskellige erfaringer. Grundlæggende set er det ligegyldigt om det foregår uorganiseret, selvstændigt eller mere organiseret i foreningsregi, det handler om at fastholde en sund, aktiv livsstil.

Vi kan ikke overføre aktiviteter direkte fra én kommune til en anden eller fra en gruppe kronisk syge borgere til en anden gruppe kronisk syge borgere.

Hvilke kvalifikationer kræves internt i kommunen (faglige kvalifikationer og kvalifikationer til at samarbejde):

- En drivkraft og mod. Lyst, gåpåmod, ildsjæl, motivation
- Flexibilitet (arbejdsomt og tidsomt) og mod til at prøve det af. Det kræver at man vil det, har en faglig interesse.
- Faglige kompetencer – træning, sundhed, sundhedspædagogik
- Tilgå foreningerne: flexibilitet og forståelse for foreningslivet. Lyt til den enkelte forenings ønsker og udfordringer. Respekt og forståelse for den situation de frivillige er i, det er folk med fuldtidsarbejde, som har andre ting at gøre.
- God introduktion
- Øget kendskab til hinanden (på tværs af de forskellige forvaltninger)

- Faggrupperes kompetencer
- Basal viden om brug af natur og regler for adgang og brug af naturen (hvad kræver særlig tilladelse, rettigheder)
- Faglighed om rehabilitering ift den aktuelle sygdom
- Organisering og ledelse for at understøtte gruppedynamikken
- Træner-uddannelse til specifik aktivitet (fx kajak, klatring, løb, fisk, mad)
- Friluftvejleder kan bidrage med konkret viden og erfaring om naturen
- Enighed om fælles mål, brænde for det samme
- Kendskab til hinandens områder
- Tid
- Ressourcer
- Ikke for store forventninger til foreningerne, ikke skabe præstationsangst. Skal ikke blive "sundhedsforeninger", men kan bruge sundhed som et middel. Tilbud om kompetenceudviklende kurser for kommunalt ansatte (eksempel fra Rudersdal kommune)
- Facilitator, åbenhed, udviklingsevne
- Faglige friluft- og sundhedskompetencer

Hvilke kvalifikationer kræves i foreningerne:

- Lyst til udvikling
- Faglig viden
- Engagement
- Begejstring
- Rumlighed
- Menneskekendskab
- Villighed til samarbejde
- Kan se mening for foreningen (what's in it for me)
- Viden om brug af natur og erfaring med naturaktiviteter
- Flexibilitet
- Aftaler med specifikke forening fx til lån af udstyr
- Forstå projektets rammer
- Eksempel på den gode frivillige: stabil, imødekommende, ydmyg, empati

4. Evaluering og dokumentation (kort intro/oplæg v. Christina) – 60 min

Evidens: hvad er det der virker, for hvem og under hvilke omstændigheder. Evidens er ikke kun effekt, men også evidens ift samarbejde, organisering og anvendelse af ressourcer. Det er vigtigt at understrege at vi ikke er en forskningsinstitution.

Dokumentation: systematisk og regelmæssig registrering af oplysninger om aktiviteter og resultater.

Evaluering: systematisk, tilbageskuende vurdering af processer, resultater og effekter af politikker og indsatser.

Evaluering er med til at legitimere en given indsats. Vi skal dokumentere en sundhedsmæssig effekt for borgerne, og at pengene bliver brugt hensigtsmæssigt. Vi kan selv bruge viden, men den genererede viden kan også benyttes af andre og skabe inspiration. Gennem evaluering opnås læring. Både læring om hvad vi selv har lært af en given indsats, men også hvad der i den læring er relevant for andre at vide.

Hvordan skal vi evaluere og dokumentere:

Procesevaluering

Årsager til udeblivelse af effekt – indikatorer: mødestabilitet, frafald, gennemførelsesprocent. Procesevaluering foregår ofte mere kvalitativt, men kan også godt være af kvantitativ karakter.

Effektevaluering

Indikatorer: Trivsel, fysiske funktionsniveau, social tilknytning, livskvalitet, mestring i hverdagen

Begge typer af evaluering skal inddrages, og evalueringen kan være kvantitativ såvel som kvalitativ.

Inspiration til evaluering kan findes i Sundhedsstyrelsens udgivelse fra 2007: *"Guide til planlægning af kommunale forebyggelsesindsatser"*

Der skal udvikles et dokumentationsværktøj til evaluering. Dette sker med input fra kommunerne, hvorefter Friluftsrådet præsenterer et udkast til et spørgeskema. Der er planen at der både skal evalueres på medarbejder- og borger-niveau og hos de involverede aktører (foreninger)

På nuværende tidspunkt er det meget forskelligt, hvordan indsatser evalueres. Der nævnes blandt andet følgende:

- Brugerundersøgelse, og afsluttende samtale. Brugertilfredshedsundersøgelse på forvaltningsniveau. Har endnu ikke knækket koden til en succesfuld effekt-evaluering.
- Borgeren stilles ét spørgsmål efter endt forløb: Er du blevet bedre til at håndtere din hverdag med en kronisk sygdom?
På sigt er det meningen at inddrage noget graduering, inkludere evt. spørgsmål fra SF-36 og WHO trivselsindeks. Hensigten er hvis det kan lade sig gøre at lave pre og post.

- Evaluering på arbejdsmarkedsområdet: spørgeskema der skal benyttes på alle indsatser, skabt ud fra lov om praksis fra socialstyrelsen. Birgitte (Hjørring) sender evalueringsmodel til Christina.
- Måling af trivsel ved brug af WHO-5 og SF-12
- Evaluering af fysisk funktionsniveau ved brug af 6 minutters gangtest (pre og post) og aktivitetsure
- Spørgeskema der primært omhandler fastholdelse og det sociale aspekt af borgernes sundhed
- Nogle har succes med spørgeskema før, under og efter en indsats.

Det er vigtigt at et spørgeskema er fokuseret, need to know, ikke nice to know. Det skal være overskueligt for dem der skal besvare (og den datamængde der genereres skal være til at håndtere efterfølgende, hvis der skal være mulighed for behandling af det)

Forslag til dokumentationsværktøj, hvilke indikatorer kan vi måle effekten på:

- Livskvalitet, helbredsrelateret: hvordan mestrer du ...?
- Lis-data (ledelsesinformation og data): hvor mange henvendelser får vi om ugen, hvem henvises der til,
- Trivsel (fx WHO-5 skema, SF-12)
- Fysiske funktionsniveau er vigtigt specifikt for kronikere
- Måling på dannelse af nye netværk og social tilknytning, fællesskab
- Måles på tiden brugt i naturen eller måles på aktivitetsniveau
- Øget kendskab til naturen, udvidet den måde de bruger naturen på
- Måling på naturformidling – har det en betydning, at man får større indsigt i naturen og knytter nogle fortællinger til oplevelser. Og tager sine erfaringer med "hjem".
- KRAM-faktorer
- Mestring af hverdag
- Mestring af sygdom
- Rammer
- Undervisning
- Brobygning til foreningerne
- Skaber indsatsen værdi for hhv. borgeren og foreningen

Proces-indikatorer:

Fremmødestatistik: Hvor mange tilmelder sig, hvor mange gennemfører, hvor mange frafalder (procentvis fordeling), årsager til udeblivelse, årsager til fravalg

Vi skal ikke dokumentere effekten af naturen på helbredet. Men naturelementet afdækkes gennem kvalitativ evaluering af hvordan naturen indvirker på borgere med kroniske sygdomme.

	<p>Der udtrykkes ønske om at inddrage baggrundsdata, for at kunne sige, at aktiviteter i naturen er for alle uafhængigt af køn, alder, uddannelsesbaggrund. Dette vil underbygge at der ikke er samme ulighed i sundhed/deltagelse i kommunale sundhedsindsatser, der foregår i naturen, som der ellers ses i "traditionelle" sundhedsindsatser.</p>
5.	<p>Orientering og drøftelse af projektets kommunikationsplan, konferencer og "kampagne-materialer" (30 min) Se pkt. 7</p>
6.	<p>Videre proces, fordeling af arbejdsopgaver og næste møde (15 min) Forslag om at afholde fremtidige arbejdsgruppemøder fælles for alle fire målgrupper og så opdele på målgrupper ved gruppearbejde. Afprøvning af indsatser efterår 2018 til efterår 2019.</p>
7.	<p>Eventuelt (10 min)</p> <p>Næste møde er Kick-off konferencen d. 2. maj Christina sender invitationen ud til konferencen, send den gerne videre i jeres netværk. Der stilles forslag om at invitere andre kommuner (ikke fokuskommune) til at præsentere, hvordan de arbejder med natur ift. målgruppen.</p> <p><u>Naturmødet d. 24.-26. maj i Hirtshals</u> Kontakt Birgitte (biom@hjoerring.dk) ift spørgsmål til program og assistance til overnatningsmuligheder.</p> <p>Christina sender følgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> • revideret liste over fremtidige møder – fremadrettet afholdes fælles møder for alle arbejdsgrupper. • Infomateriale om natur og sundhed, der er udsendt til kredsene • Opsamling på borgerinddragelse-interview • Link til ansøgning af Friluftsrådets udlovningsmidler. <p>Følgende dokumenter lægges på hjemmesiden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Evaluering af Vildmænd - Evalueringsredskaber - Mødereferater <p>Kontaktoplysninger</p>